

УДК [330.101.542: 334.72] (477)

ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДИ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ

М. Кічурчак

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79011, м. Львів, пр. Свободи, 18
E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net*

У статті розглянуто найважливіші властивості суспільних благ. Автор здійснила комплексний аналіз підходів до трактування сутності суспільних благ та обґрунтувала власне бачення їх природи. Ключові слова: суспільні блага, неподільність у споживанні, неконкурентність у споживанні, приватні блага

Вступ. Виробництво суспільних благ вимагає розв'язання низки завдань, що стосуються визначення обсягів економічних ресурсів, гранично допустимих норм забезпечення тими чи іншими їх видами, джерел фінансування та пропорцій розподілу валового внутрішнього продукту. Для цього у практичній площині потрібно з'ясувати специфіку їх убудованості у систему виробництва, взаємозв'язки та взаємозалежності, що виникають під час задоволення попиту на них в національній економіці. На теоретичному рівні проблема стосуватиметься особливостей природи суспільних благ, як основи для формування спрощеного відображення сукупності взаємовідносин між їх виробниками і споживачами.

Постановка проблеми. Теоретичні та методологічні підходи до розуміння сутності суспільних благ, виявлення попиту і пропозиції на них, організації процесу їх виробництва сформували представники провідних шкіл і напрямів економічної науки, як М. Алексєєнко, Дж. М. Б'юкенен, Ш. Бланкарт, Дж. Гелбрейт, Р. А. Масгрейв, У. Мацолла, М. Олсон, А. Рубінштейн, А. Сміт, Дж. Стігліц, М. Яснопольський та інші. У вітчизняній економічній науці питаннями сутності „локальних суспільних благ” і проблеми „фрі райдера”, надання державою різних видів суспільних послуг, визначення особливостей розподілу видаткової частини державного бюджету займалися С. Буковинський, В. Геєць, В. Куценко, Л. Лисяк, І. Луніна, І. Малий, А. Мельник, В. Мортіков, У. Садова, Ю. Скулиш та ін. Водночас залишилися недостатньо опрацьованими окремі частини загальної проблеми, що стосується формування цілісного розуміння специфіки природи суспільних благ. Розв'язок даного питання сприятиме підвищенню ефективності механізму реалізації суспільних інтересів на регіональному і національному рівнях із врахуванням особливостей трансформаційних процесів, притаманних економіці України.

Метою статті є виявлення особливостей природи суспільних благ. Для цього потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати існуючі підходи до розуміння сутності суспільних благ, розглянути внутрішній зміст дотичних до даної категорії понять та обґрунтувати власне бачення особливостей їх природи.

Отримані результати. Рушійними силами і першопричинами здійснення виробництва суспільних благ є потреби, що за певних обставин трансформуються в

економічні інтереси обумовлюють започаткування тих чи інших видів діяльності. У довгостроковому періоді це обумовлює розширення обсягів надання такого роду благ і залучення до цього різного роду інституцій, серед яких особливе місце належить державі. Відповідно типи колективних благ і зовнішніх впливів, з якими має справу держава, не тільки різні за розмахом і локалізацією, а й, як припускають, кількісно зростають з часом і набирають дедалі більшої важливості [18, с. 233]. Але ще відомі економісти XVII-XIX ст. наголошували на тому, що у суспільстві повинен існувати баланс суспільних і приватних інтересів [9], оскільки надмірне виробництво суспільних благ може призводити до виникнення небажаних наслідків посилення впливу держави на розвиток економіки. На нашу думку, до специфіки природи суспільних благ можна зарахувати те, що вони є результатом особливого виду людської взаємодії, підґрунтям якої є усвідомлення слабкостей ринкової системи господарювання і бажання поліпшити добробут суспільства.

При дослідженні феномену суспільних благ опертя на методологічні підходи, в основі яких є орієнтація на індивідуалізм, суверенітет споживача та ухвалення раціональних рішень на основі порівняння граничних вигід і витрат, обумовлює виникнення низки суперечностей. Прихильники мейнстріму в економічній науці наголошують на існуванні проблеми „фрі райдера”, що спричинене різним ступенем готовності покупців до здійснення платежів за користування суспільними благами, суб’єктивізм при оцінці їх якості, вільним доступом до споживання тощо.

Якщо розглядати цю ситуацію з позицій мікроекономічного аналізу, то відмова від здійснення фіскального обміну означає, що наявна нульова гранична корисність таких благ для тої чи іншої особи, відповідно для групи осіб – нульова суспільна корисність. На думку А. Я. Рубінштейна, такий парадокс суспільних благ*, пов’язаний з існуванням двох джерел їх оцінки, що до певної міри порушує суверенітет споживача і відповідно допускає виникнення автономного суспільного інтересу, виразником і реалізатором якого є держава [22, с. 46-58]. Подібні судження висловлює і Р. Грінберг, зазначаючи, що особливий суспільний інтерес далеко не завжди зводиться до інтересів приватних господарських суб’єктів, держава максимізує власну функцію соціальної корисності [6, с. 34].

Підтримуємо думку науковців з приводу того, що пізнання природи суспільних благ вимагає перегляду існуючих методологічних підходів, де поряд з економічною раціональністю та індивідуалізмом повинні братися до уваги колективні дії та відповідні суспільні інтереси, виразником яких є держава. Тим самим підґрунтям особливої природи суспільних благ будуть не лише приватні інтереси, але й специфічні суспільні інтереси. Додатково наявність таких особливих суспільних інтересів обумовлюється властивостями невиключності і неконкурентності у споживанні.

Аналіз економічної літератури, присвячений даній проблематиці (табл. 1), виявив, що трактування сутності суспільних благ визначається через виокремлення їх найважливіших атрибутивних ознак. На основі їх комбінаторного поєднання визначають різні типології суспільних благ, серед яких особливе місце посідають „чисті”. Це обумовлене тим, що поняття невиключності та неконкурентності у

* А.Я.Рубінштейн довів існування цього парадоксу

споживанні накладають на суспільні блага вимоги щодо їх доступності та загальності. Але водночас ці властивості є до певної міри нечіткими та розмитими стосовно їх змістового наповнення, оскільки для різних видів суспільних благ існують відмінності у вигодах, що одержують їх споживачі, диференціація за областями покриття ними, часовими критеріями тощо.

Такий універсальний підхід щодо розуміння сутності суспільних благ породжує низку проблем прикладного характеру, підґрунтям яких є відмінності у доходах, соціальних установках, віці, мотивації діяльності, просторовому розміщенні, часових орієнтирах, як для споживачів, так і для продуцентів. На думку Р. Масгрейва, виникає потреба у формуванні ефективного просторового устрою на основі набору потрібних суспільних благ та їх просторових характеристик та створенні різних за розмірами фіскальних юрисдикцій [2, с. 105-106]. Такі особливості природи суспільних благ обумовлюють необхідність врахування широтного їх впливу на розвиток окремого індивіда і суспільства, визначення специфіки взаємовідносин між їх покупцями та державою на основі розбудови дієвої системи фіскального обміну на різних рівнях.

На теоретичному рівні серед науковців виникають численні дискусії щодо визначення найефективніших механізмів задоволення попиту на суспільні блага, виокремлення низки винятків із їх типології і особливих методологічних процедур для розкриття їх внутрішнього змісту. Для аналізу процесів продукування нетипових суспільних благ використовують прикметники

Таблиця 1

Тракткування сутності суспільних благ в економічній теорії

Автор	Чисті суспільні блага			Змішані суспільні блага			Квазісуспільні блага			Мериторні блага			Приватні блага		
	Найхарактерніші ознаки														
	НС	НКС	ВС	НС ПС	КС НКС	ВС	НС ПС	КС НКС	ВС	НС ПС	КС НКС	ВС	ПС	КС	ВС
Л.Абалкин, О.Олександрова [28, с. 75]	+	+	с	авт. – колект.			н/в			н/в			+	+	і
				+	+	с/і									
				+	+	і									
А.Азрилян [5, с. 1253], Г.Башнянин, О.Щедра [15, с. 413- 414]	+	+	с	н/в			+		с	н/в			+	+	і
							+	+							
В.Базилевич [14, с. 646-651], М.Га- лабурда [12, с. 96, 99], О.Гриценко [30, с. 532-537], О.Длугопольський [7, с. 69-73], Л.Краснікова [10, с. 11, 33-35], І.Малий [12, с. 96, 99], О.Мамалуй [20, с. 428], А.Мельник	+	+	с	+	+	с/і	н/в			н/в			+	+	і

[16, с. 27-28], Ю.Ніколенко [19, с. 332], В.Федоренко [19, с. 332], Л.Шевченко [21, с. 384], Л.Якобсон [29, с. 36-63], О.Ястремський [30, с. 532-537]															
Ш.Бланкарт [3, с. 67-78]	+	+	с	+	+	с/і	в (тотожньо до змішаних)			н/в		+	+	і	
М.Блауг [4, с. 211, 532-533]	+	+	с	в			н/в			н/в		+	+	і	
С.Будаговська, І.Луїна [13, с. 188-190]	+	+	с	авт. – недосконалі			н/в			н/в		+	+	і	
				+	+	с/і									
				+	+	і	авт. – не чисті								
Дж.Б'юкенен [2, с. 64; 32]	+	+	с	авт. – клубні			н/в					+	+	і	
				+	+	і									
Р.Масгрейв [2, с. 34-38]	+	+	с	+	+	с/і	н/в			+	+	с	+	+	і
				+	+	і				+	+				
Р.М.Нурсєєв [17, с. 431]	+	+	с	в			н/в			н/в		+	+	і	
М.Олсон [18, с. 24, 31-32, 38, 62-63]	+	+	с	авт. – колект.			н/в			н/в	авт. – неколект.				
				+	+	с/і						+	+	і	
				+	+	і	авт. – загалнодоступ. (альменде)								
С.Пашчишин, П.Острєверх [1, с. 205-206]	+	+	с	авт. – платні			+	+/	с/і	н/в					
				+	+	і									
А.Рубінштейн [22, с. 104, 113], Р.Грінберг, А.Некіпєлов [27, с. 122, 144, 160, 220]	авт. – власт. комунальності			в			в			в					
				+	+	с/і				+	нкс	с/і			
	+	+	с	+	кс	і	+	+	с/і	+	+	с/і			
П.Семюєлсон, В.Нордхауз [23, с. 423-425; 41, р. 387]	+	+	с	авт. – блага колективного споживання											
І.Стасюк [24, с. 226-228]	+	+	с	н/в			+	+	с/і	н/в			авт. – квазісуп.		
				+	+	і							+	+	і
Дж.Стігліц [25, с. 159-174]	+	+	с	+	+	с/і	н/в			в					
				+	+	і									
Е.Dolan, D.Lindsey [33, р. 111-114]	+	+	с	н/в			в			+/	+/	с/і	+	+	с
Д.N.Нуман [34, р. 664-665, 682-686]	+	+	с	авт. – переповнене			авт. - виключене			н/в					
				+	+	с/і									

							+	+	i								
R. G. Lipsey, D. D. Purvis, P. O. Steiner [36, p. 455-459]	+	+	c	н/в авт. – колективне споживання (міопія)	н/в		+	+	c/i				+	+	i		
E.Mansfield [37, p. 434-436]	+	+	c	н/в	н/в		н/в						+	+	i		
C.McConnell, W.Pope [38, p. 165-166], L.G.Reynolds [40, p. 622-626]	+	+	c	н/в		+	+	c/i					н/в		+	+	i
R.Pindyck, D.Rubinfield [39, p. 661-]	+	+	c	авт. – товари, пропоновані урядом	н/в								н/в		+	+	i
				+	+	c/i											
				+	+	i											

НС – неподільність у споживанні; *ПС* – подільність у споживанні; *НКС* – неконкурентність у споживанні; *КС* – конкурентність у споживанні; *ВС* – вигода від споживання; *c* – суспільна вигода від споживання; *i* – індивідуальна вигода від споживання; *н/в* – поняття, що не вживаються автором; *в* – поняття, що вживаються автором; „+” – наявність найхарактернішої ознаки

„квзисупільні”, „змішані”, „мериторні”, „клубні” тощо [3, с. 78; 14, с. 649; 15, с. 414; 25, с. 159-174; 33, р. 111-114]. Відповідно теорія суспільних благ на основі комбінування атрибутивних властивостей цих благ розгалужується на дві групи теорій, що спрощено відображають процеси виробництва „чистих” і не цілком „чистих” суспільних благ. Особливостями з’ясування природи суспільних благ, на нашу думку, є існування низки теоретичних концепцій, що вивчають окремі складові загальної проблеми. Опрацювання численних джерел з даної проблематики дозволило нам узагальнити погляди на сутність суспільних благ українських і зарубіжних вчених (табл. 1).

Ми вважаємо, що тлумачення сутності суспільних благ повинне ґрунтуватися на використанні розширеного трактування. Суспільні блага розглядати не лише у чистому вигляді, але додатково зараховувати до них і ті групи, для яких притаманними є одна із властивостей – або неконкурентність, або неподільність у споживанні. На користь такого підходу свідчить й те, що у переважній більшості випадків суб’єкти підприємницької діяльності не виявляють прямої економічної зацікавленості щодо виробництва окремих видів суспільних благ через непостійність смаків і вподобань, швидкоплинність бажань, свободу вибору і неможливість точно визначити економічний і соціальний ефекти, їх вплив на соціально-економічні процеси в країні. Тому у суспільстві еволюційним шляхом сформувалися економічні регулятори свідомого походження, які і забезпечують виробництво суспільних благ, оскільки ціна не в достатній мірі виконує функції нормування, інформування та стимулювання. Тому особливостями природи суспільних благ можна вважати існування зниженого тону ринкової активності та деформацію цінової системи.

Про особливу природу суспільних благ свідчить і специфіка функціонування їх ринку:

для кожного покупця на ринку суспільних благ існує множина індивідуальних

кривих попиту на них [34, р. 670-671; 40, р. 627-628];

на поведінку кожного із покупців впливають чинники суб'єктивного і об'єктивного характерів [25, с. 195];

індивідуальна крива попиту на суспільні блага має від'ємний кут нахилу, відображаючи обернену залежність між ціною та кількістю [15, с. 423; 14, с. 652-653; 34, р. 668-669; 39, с. 663-664; 40, р. 627];

визначення обсягів споживання суспільних благ кожним з покупців базується на порівнянні граничних корисностей, дія першого і другого законів Госена;

дія ефектів доходу і заміщення спричинює опуклий вигляд кривих індивідуального попиту;

сукупність індивідуальних кривих попиту на суспільні блага дозволяє побудувати і ринкову криву попиту [13, с. 191; 17, с. 431; 35, р. 149-150] через врахування граничних вигод усіх покупців (рис. 1).

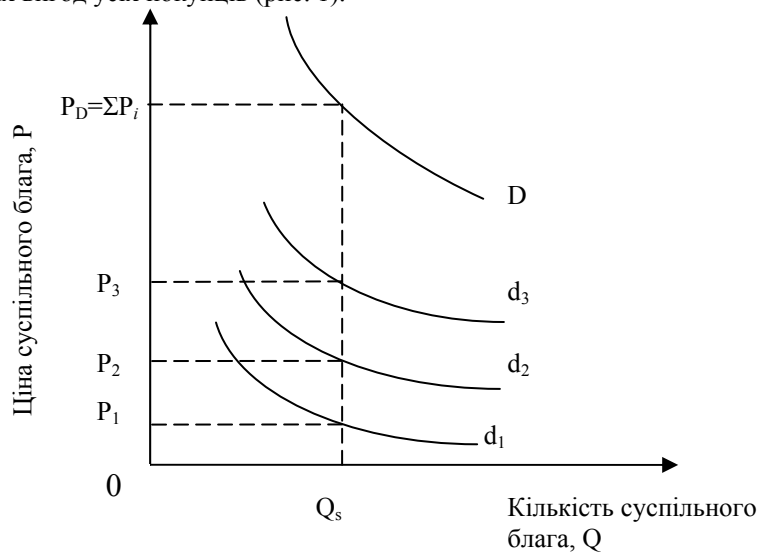

Рис. 1. Індивідуальний та ринковий попит на суспільне благо

Специфікою взаємодії покупців на ринку суспільних благ є те, що ціна визначається на основі „готовності” сплачувати за них через податкові внески або добровільні пожертви. Тому природа суспільних благ обумовлюватиме формування квазіринкового механізму взаємодії покупців і продавців. Цей квазіринковий механізм може мати ознаку примусу, коли „ціна” визначається на основі ставки податку, чи добровільності, через філантропічний характер ставлення індивідів до такого роду благ і усвідомлення своєї відповідальності перед суспільством.

Для кожного з видів суспільних благ їх виробництво матиме стандартизовані характеристики, бо властивість неподільності нівелює поділ ринку на окремі сегменти. Тому з позицій економічної теорії граничні витрати виробництва суспільних благ є постійними, а індивідуальна крива співпадає з кривими галузевої і ринкової пропозиції, маючи вигляд горизонтальної лінії [7, с. 71, 81; 34, р. 670, 672-673; 37, р. 435; 39, р. 664; 40, р. 628]. На основі поєднання в одній площині кривих ринкового попиту і пропозиції суспільних благ відповідно визначають рівноважні ціну та обсяг виробництва суспільного блага. У публікаціях, присвячених цьому

питанню, вказується на існування рівноважної ціни на суспільні блага, необхідних і достатніх умов для досягнення оптимуму за Парето [8, с. 20-21; 30, с. 533-536]. У такій статичній економічній системі стан рівноваги вказує на узгодження інтересів суспільства між споживанням та виробництвом відповідних суспільних благ. Тому до особливостей природи суспільних благ ми ще зарахуємо необхідність створення ефективних механізмів збалансування інтересів окремих груп споживачів і здійснення на цій основі процесів виробництва. Водночас К. Ерроу, проаналізувавши умови, за яких групові рішення можуть бути виведені раціональним або демократичним способом на основі індивідуальних споживчих уподобань, довів, що найкращої ситуації не існує, ті чи інші обмеження породжують різного роду суперечності [31, р. 51-60]. З точки зору практики ця специфіка призводить до виникнення різних за характером та інтенсивністю протікання конфліктів при розподілі обмежених економічних ресурсів, визначенні величини „плати” за суспільні блага, створенні та розбудові відповідної інфраструктури.

З огляду на наше дослідження при з’ясуванні особливостей природи суспільних благ варто розглянути таке дотичне поняття як „соціальна послуга”, оскільки у деяких випадках діяльність у таких сферах як освіта, культура, охорона здоров’я, суспільна безпека містить нематеріальну складову. Окремі дослідники, вказують на те, що „багато видів соціальних послуг відносяться до суспільних благ”, „...а в більшості випадків з тим, що вони не є чистими суспільними благами, а відносяться до категорії змішаних” [26, с. 334]. Зважаючи на те, що в основі надання деяких видів суспільних благ є виконання тих чи інших дій, їх виробництво і споживання збігатиметься у часі результатом чого є зміна якості чи вигляду певних речей, місця розташування, одержання нової інформації тощо. Тому деякі суспільні блага можуть існувати у вигляді комплексу правових, економічних, соціальних освітніх, культурних заходів, спрямованих на окремі групи осіб, що обумовлює на загальнодержавному і регіональному рівні розвиток інфраструктури.

Висновки. На основі комплексного аналізу економічної категорії „суспільні блага” було визначено власне бачення особливостей природи суспільних благ. До цих особливостей належать:

формування еволюційним шляхом різних способів суспільної взаємодії для виробництва суспільних благ. У цьому процесі особливе місце посідає держава, як організація, що бере на себе зобов’язання забезпечити продукування суспільних благ та акумулювати для цього потрібні економічні ресурси і кошти;

застосування методології економічного індивідуалізму для аналізу процесів виробництва суспільних благ нашою є деякі труднощі, обумовлені існуванням специфічних суспільних інтересів, що не можна представити сумою індивідуальних, але у зведеному вигляді вони творять нову соціально-економічну якість;

суспільні блага через абстрактність деяких теоретичних конструкцій та нечіткість таких властивостей, як неподільність і неконкурентність у споживанні доцільно розглядати у розширеному трактуванні, бо це дозволяє визначити весь спектр проблем, пов’язаних з їх виробництвом на різних рівнях державного управління;

ринок суспільних благ відрізняється від ринків приватних благ особливостями формування попиту і пропозиції, визначення ціни рівноваги, труднощами вибору найкращої в умовах демократії процедури ухвалення рішень;

продукування суспільних благ обумовлює існування розвиненої інфраструктури, що

забезпечує ефективнішу взаємодію між їх виробниками і покупцями, сприяє формуванню цілісного простору для якнайкращої реалізації державою своїх функцій.

З врахуванням особливостей природи суспільних благ в українській економіці потрібно переглянути систему нормувальних процедур при виробництві суспільних благ, уточнити порогові значення перерозподілу ВВП для того, щоб узгодити між собою споживання суспільних і приватних благ, уникаючи тим самим проявів опортуністичної поведінки, сформуванню відповідні культурні установки щодо сприйняття платниками податків необхідності здійснення процедур фіскального обміну, переглянути виборче законодавство та усталити підходи до визначення пріоритетності державної підтримки тих чи інших видів діяльності.

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: У 2 кн. – Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка / [С. М. Панчишин, П. І. Островерх, З. Г. Ватаманюк, О. З. Ватаманюк та ін.] ; за ред. С. Панчишина і П. Островерха. – 4-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – 723 с. – ISBN 966-346-210-8 (кн. 1).
2. Б'юкенен Дж. М. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави: Пер. з англ. / Дж. М. Б'юкенен, Р. А. Масгрейв. – К. : Вид. дім „КМ Академія”, 2004. – 175 с. – ISBN 966-518-279-X.
3. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт / Пер. з нім. С. І. Терещенко та О. О. Терещенка ; Передмова та наук. редагування В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – 654 с. – ISBN 966-06-0137-9.
4. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг ; Пер. з англ. І. Дзюб. – К. : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2001. – 670 с. – ISBN 966-500-147-7 (укр.), 0-521-57701-2 (англ.)
5. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – М. : Ин-т новой экономики, 2007. – 1472 с. – ISBN 589-378-012-4.
6. Грінберг Р. Інституційні уроки ринкових трансформацій / Р. Грінберг // Економіка України. – 2011. – № 1. – С. 27-38.
7. Длугопольський О. В. Теорія економіки державного сектора: Навчальний посібник / О. В. Длугопольський. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 488 с. – ISBN 978-966-654-196-6.
8. Кічурчак М. В. Інструментарій дослідження процесів виробництва суспільних товарів у національній економіці / М. В. Кічурчак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12. – С. 19-25.
9. Кічурчак М. В. Теорія суспільних товарів у поглядах зарубіжних економістів XVII-XIX ст. / М. В. Кічурчак // Історія народного господарства та економічної думки України. – К. : Ін-т екон. і прогнозів., 2011. – Вип. 44. – С. 66-78.
10. Краснікова Л. І. Теорія державних витрат та суспільний вибір : [монографія] / Л. І. Краснікова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА, 2009. – 109 с. – ISBN 978-966-2410-00-6.
11. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання терії і практики): Монографія / В. І. Куценко ; за наук. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина / РВПС України НАН України. – Ніжин : ТОВ „Видавництво „Аспект-Поліграф”, 2008. – 818 с. – ISBN 978-966-340-254-3.
12. Малий І. Й. Економіка державного сектора: Навч. посібник / І. Й. Малий, М. К. Галабурда. – К. : КНЕУ, 2007. – 280 с. – ISBN 966-574-947-1.
13. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для студентів екон. спец. закл. освіти: У 2 ч. / [С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна та ін.] ; за заг. ред. С. Будаговської. – К. : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2003. – 517 с. – ISBN 966-500-096-6.

14. Мікроекономіка: підручник / [В. Д. Базилевич, В. М. Попов, К. С. Базилевич, Н. І. Гражевська]; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2007. – 677 с. – ISBN 966-346-233-7.
15. Мікроекономічна теорія: Навч. посібник / [Г. І. Башнянин, О. В. Щедра, І. В. Бойчук, П. Ю. Буряк, О. Д. Вовчак]; за ред. д.е.н., проф. Г. І. Башнянина і к.е.н. О. В. Щедрої. – Львів : Новий Світ – 2000, 2007. – 640 с. – ISBN 966-418-006-8.
16. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: Монографія / [А. Ф. Мельник, О. В. Длугопольський, Г. Л. Монастирський та ін.]; за ред. д-ра екон. н., проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, „Економічна думка”, 2009. – 528 с. – ISBN 978-966-654-238-3.
17. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки : учебник / Р. М. Нуреев. – М. : Норма, 2008. – 576 с. – 2-е изд., изм. – ISBN 978-5-89123-470-3.
18. Олсон М. Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп / М. Олсон. – К. : Лібра, 2004. – 271 с. – ISBN 966-703-565-4.
19. Основи економічної теорії: Підручник / [В. Г. Федоренко, Ю. М. Ніколенко, О. М. Діденко, М. П. Денисенко, М. М. Руженський]; За наук. ред. проф. В. Г. Федоренка. – К. : Алеута, 2005. – 510 с. – ISBN 966-853-325-9.
20. Основи економічної теорії: Підручник / [О. О. Мамалуй, О. А. Гриценко та ін.]; за заг. ред. О. О. Мамалуйа. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 478 с. – ISBN 966-667-102-6.
21. Основи економічної теорії: підручник / [Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.]; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Харків : Право, 2008. – 443 с. – ISBN 978-966-458-017-2.
22. Рубинштейн А. Я. Экономика общественных предпочтений. Структура и эволюция социального интереса / А. Я. Рубинштейн. – СПб. : Алетейя, 2008. – 560 с. – ISBN 978-591-419-079-5.
23. Семюелсон П. А. Мікроекономіка / П. А. Семюелсон, В. Д. Нордхауз; Пер. з англ. – К. : Основи, 1998. – 676 с. – ISBN 966-500-225-2.
24. Стасюк І. В. Мікроекономіка: Навч. посібник / І. В. Стасюк. – Львів : Афіша, 2004. – 230 с. – ISBN 966-325-011-9.
25. Стиглиц Дж. Е. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стиглиц; Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. – К. : Основи, 1998. – 854 с. – ISBN 966-500-210-4.
26. Ткаченко Ю. О. Особливості надання соціальних послуг в Україні / Ю. О. Ткаченко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси, 2009. – Випуск 24. – Ч. 2. – Серія: Економічні науки. – С. 333-336. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2009.24/articles/68_tkachenko.pdf.
27. Экономика культуры / [А. Я. Рубинштейн, А. Д. Некипелов, Р. С. Гринберг, Л. Г. Сундстрем, А. И. Дымникова и др.]; Ответс. ред. А. Я. Рубинштейн. – М. : Слово, 2005. – 605 с. – ISBN 5-85050-853-8.
28. Экономическая энциклопедия / [Е. И. Александрова, Л. И. Абалкин и др.]; Под ред. Л. И. Абалкина; Научно-редакционный совет изд-ва „Экономика”. – М. : Экономика, 1999. – 1056 с. – ISBN 528-201-934-5.
29. Якобсон Л. И. Экономика общественного сектора: Основы теории государственных финансов: Учебник для вузов / Л. И. Якобсон. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 319 с.
30. Ястремський О. І. Основи мікроекономіки: Підручник / О. І. Ястремський, О. Г. Гриценко. – К. : Знання, 1998. – 674 с. – схеми, табл. – ISBN 966-729-315-7.
31. Arrow K. J. Social Choice and Individual Values / K. J. Arrow. – London, New-York, Sydney : John Wiley & Sons Inc, 1951. – 124 p.
32. Buchanan J. M. The Demand and Supply of Public Goods / J. M. Buchanan [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.econlib.org/library/Buchanan/buchCv5c4.html#Ch.4>, Pure and Impure Public Goods

33. Dolan E. G. Economics / E. G. Dolan, D. E. Lindsey. – The Dryden Press. – Chicago, New-York, San-Francisco, Philadelphia, Montreal, Toronto, London, Sydney, Tokyo, 1988. – ISBN 0-030-20377-5.
34. Hyman D. N. Modern microeconomics. Analysis and Applications / D. N. Hyman. – Homewood, Boston : Irwin, 1989. – ISBN 0-256-60748-52.
35. Kreps D. M. A course in microeconomic theory / D. M. Kreps. – Princeton university press, 1990. – 840 p. – ISBN 0-691-04264-0.
36. Lipsey R. G. Economics / R. G. Lipsey, D. D. Purvis, P. O. Steiner. – Harper Collins Publishers, 1991. – ISBN 0-060-44033-3.
37. Mansfield E. Microeconomics Theory / E. Mansfield ; Applications W.W.Norton@Company. – New-York – London, 1985. – 453 p. – ISBN 0-393-95400-5.
38. McConnell C. L. Economics. Principles, Problems and Policies / C.L.McConnell, W. H Pope. – McGraw – Hill Ryerson Limited. Forth Canadian Edition, 1987.
39. Pindyck R. S. Microeconomics / R. S. Pindyck, D. L. Rubinfeld. – New-York, Oxford, Singapore, Sydney : Maxwell McMillan International, 1992.
40. Reynolds L. G. Economics. A General Introduction / L. G. Reynolds. – Homewood, Illinois : Irwin, 1988. – ISBN 0-256-06228-5.
41. Samuelson P. A. The pure theory of public expenditure / P. A. Samuelson // The Review of Economics and Statistics. – Vol. 36. – № 4. – P. 387-389.

THE PECULIARITIES OF PUBLIC GOODS NATURE

M. Kichurchak

The Ivan Franko National University of Lviv, Svobody Ave., 18, Lviv, 79008,

E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net

The basis characteristics of public goods were been investigated in the article. The author has executed complex analyses of approaches to understanding of public good's essence and has proposed her view on its nature.

Key words: public goods, nonappropriability in consumption, nonrivalness in consumption, private goods